

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Фролова Олена Григорівна

УДК 351.74.001.573

**СУЧАСНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ В
ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Спеціальність: 12.00.07 - теорія управління; адміністративне
право і процес; фінансове право**

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук**

Харків - 2002

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі управління в органах внутрішніх справ Національного університету внутрішніх справ МВС України.

Науковий консультант доктор юридичних наук, професор,
- Заслужений юрист України
БАНДУРКА ОЛЕКСАНДР МАРКОВИЧ,
Верховна Рада України, народний депутат.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
КАЛЮЖНИЙ РОСТИСЛАВ АНДРІЙОВИЧ, Київський
інститут внутрішніх справ при Національній академії
внутрішніх справ МВС України, начальник кафедри теорії і
історії держави та права;
доктор юридичних наук, доцент
ТИЩЕНКО МИКОЛА МАРКОВИЧ, Національна
юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, декан
факультету підготовки кадрів для Пенсійного фонду
України, професор кафедри адміністративного права;
доктор юридичних наук, доцент
РЯБЧЕНКО ОЛЕНА ПЕТРІВНА, Національний
університет внутрішніх справ, професор кафедри
адміністративного права і адміністративної діяльності
органів внутрішніх справ.

Провідна установа - Інститут держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії
наук України, відділ проблем державного управління та адміністративного права, м. Київ

Захист відбудеться “ 31 ” травня 2002 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої
ради Д 64.700.01 у Національному університеті внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. 50-річчя
СРСР, 27).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету внутрішніх
справ (61080, м. Харків, пр. 50-річчя СРСР, 27).

Автореферат розісланий “ 30 ” квітня 2002 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

О.С.Мошенський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Ефективність боротьби органів внутрішніх справ (ОВС) з адміністративними правопорушеннями і злочинністю значною мірою залежить від інформаційно-методичної озброєності управління в ОВС та матеріально-технічної оснащеності їх діяльності. Тому для науки і практики управління в ОВС завжди були та будуть актуальними проблеми вдосконалення інформаційно-методичного забезпечення управління на основі досягнень науки і техніки, зокрема розвитку конкретних методів управління та організаційно-правових основ їх застосування. Сучасне управління в ОВС базується на цілодобовому оперативному пошуку, отриманні, переробці, упорядкуванні, аналізі, осмисленні та використанні великих масивів статистичних даних і інформації, що швидко та якісно зробити ручним способом неможливо. Звідси додатково актуалізуються проблеми розробки сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС із застосуванням комп'ютерної техніки і спеціального програмного забезпечення.

Актуальність теми. За останні роки інформаційно-методичне забезпечення управління в ОВС серйозно змінило і значно розширило можливості управління, сприяло підвищенню його рівня та ефективності за рахунок, насамперед, швидкого розвитку базового матеріально-технічного і програмно-математичного забезпечення управління, підвищення рівня професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ, набуття ними необхідних теоретичних знань та практичних навичок роботи з комп'ютерною технікою.

Ученими та практиками проведена значна робота з дослідження цих проблем. Достатньо згадати щодо цього друковані праці таких вітчизняних і зарубіжних авторів, як Г.А.Аванесова, В.Б.Авер'янова, О.Ф.Агапова, О.Ф.Андрійко, В.Г.Афанасьєва, О.М.Бандурки, О.П.Белоусова, К.І.Белякова, Ю.П.Битяка, М.С.Вертузаєва, І.В.Гори, В.П.Горшкова, А.І.Долгової, Р.А.Калюжного, С.В.Ківалова, Л.В.Ковалю, Ю.М.Козлова, В.П.Кувалдіна, Н.Ф.Кузнецової, В.С.Кузьмичова, Ю.Ф.Лазарева, В.А.Мінаєва, П.П.Михайленка, Б.І.Мороза, М.М.Наумова, В.Ф.Опришка, П.І.Орлова, О.І.Остапенка, Г.І.Петрова, В.П.Петкова, Н.С.Полевого, Ю.В.Попова, О.П.Рябченко, В.В.Свиридова, В.Д.Сущенко, М.М.Тищенко, Г.А.Туманова, В.В.Цвітова, В.К.Шкарупи, Г.В.Щокіна, Л.П.Юзькова та інших.

Праці зазначених та інших авторів, безсумнівно, мають дуже велике наукове і практичне значення, служать подальшому вдосконаленню законодавства та правозастосовної практики у сфері інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ. У той же час і сьогодні зазначені проблеми залишаються ще далеко не розв'язаними. Не маємо ми і досі ані жодного спеціального монографічного дослідження, яке б досліджувало сучасне інформаційно-методичне забезпечення управління в ОВС України, його розвиток та

організаційно-правові проблеми. До цього часу до кінця ще не вивчені всі класи методів, що можуть застосовуватися в управлінні в ОВС, не здійснена їх класифікація за головними методологічними рівнями та не визначені організаційно-правові основи, шляхи і перспективи їх застосування. Повною мірою не виявлені та не досліджені в управлінні в ОВС і можливості на основі сучасної техніки, комп'ютерних програм та технологій універсального й достатньо потужного класу математичних методів, які можуть використовуватися та вже використовуються на практиці і як основні, і як допоміжні під час застосування всіх інших методів. Незважаючи на те що окремі аспекти досліджуваної теми раніше розроблялися в контексті законодавства та правоохоронної практики ОВС колишнього Союзу РСР, нині вони вже дещо застаріли і втратили свою актуальність. Саме тому дослідження сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ в умовах суверенної України і досягнутого рівня розвитку науки та практики крізь призму реалій і потреб сьогодення й очікуваного майбутнього набуло особливого значення і стало досить актуальним, необхідним і своєчасним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано за професійною проблематикою та практичним спрямуванням вищих навчальних закладів МВС України, передбаченими пунктами 1.3 і 2.4 Пріоритетних напрямків фундаментальних та прикладних досліджень навчальних закладів та науково-дослідних установ МВС України на період 1995 – 2000 роки, затверджених рішенням Колегії МВС України від 28 лютого 1995 року № 4КМ/2, і направлено на виконання основних положень Комплексної цільової програми боротьби зі злочинністю на 1996 – 2000 роки, а також Комплексної програми профілактики злочинності на 2001–2005 роки, затвердженої Указом Президента України від 25 грудня 2000 року за №1376/2000.

Мета і завдання дослідження. Головною метою дисертаційного дослідження є науково-обґрунтована розробка сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС та його організаційно-правових основ, які базуються на сутності та головній меті управління в ОВС, комплексному та системному застосуванні в управлінні в ОВС різних класів методів на основі математичних методів за допомогою комп'ютерної техніки.

Задля досягнення головної мети дослідження автором послідовно було поставлено такі завдання:

- проаналізувати сутність і головну мету управління в ОВС як відповідно відправну (вихідну) базу та кінцеву мету сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС та його організаційно-правових основ;
- дослідити сутність та організаційно-правові основи сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС та запропонувати шляхи їх удосконалення;

- акцентувати увагу на новітній методології в управлінні в ОВС як фундаменті сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС та його організаційно-правових основ;
- здійснити класифікацію за головними методологічними рівнями усіх методів, які використовуються в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС та обґрунтувати правові механізми комплексного і системного підходу до їх застосування;
- довести провідну роль математичних методів (як основних і допоміжних під час застосування всіх інших методів) і визначити головні етапи їх застосування в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС;
- визначити базові види математичних методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС і удосконалити організаційно-правові основи їх застосування;
- запропонувати організаційно-правові основи щодо комплексного застосування в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС правових, соціологічних, соціально-психологічних, економічних та інших методів на основі математичних методів за допомогою комп'ютерної техніки;
- продемонструвати на конкретних прикладах значні потенційні можливості запропонованої і розробленої автором теорії сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС та його організаційно-правових основ у нормотворенні і правозастосуванні, вдосконаленні процесів управління в ОВС та підвищенні їх практичної результативності.

Об'єктом дослідження є новітня методологія в управлінні в органах внутрішніх справ та її організаційно-правові засади. *Предметом дослідження* є сучасне інформаційно-методичне забезпечення управління в ОВС та його організаційно-правові основи.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження, виходячи з поставленої мети і сформульованих завдань з урахуванням об'єкта та предмета дослідження, є система взаємодоповнюючих філософських, загальнонаукових і спеціальних методів, направлених на отримання повних об'єктивних і вірогідних результатів з позицій комплексного, системного та структурно-функціонального підходів. Наприклад, історико-правовий метод дозволив показати генезис досліджуваної проблеми і розвиток інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ у правовій теорії та правозастосуванні (розділи 1 і 2). Догматичний аналіз норм чинного адміністративного, кримінального, кримінально-виконавчого та іншого законодавства сприяв виявленню їх недоліків та формуванню пропозицій щодо вдосконалення правових норм відповідно до результатів дослідження (розділи 3 і 4). За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат (розділи 1 і 2). Організаційно-правовий і порівняльно-правовий методи широко використовувалися для

дослідження організаційно-правових основ інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ та організаційно-правових основ застосування в управлінні в ОВС різноманітних методів (розділи 1-4) тощо. Комплексне застосування в роботі різних класів методів спрямовувалося системним і структурно-функціональним методами, що надало можливість дослідити проблеми в єдності їх соціального змісту та юридичної форми (розділи 1-4). Оскільки автор у минулому тривалий час працював безпосередньо в обласному управлінні внутрішніх справ (управлінні виконання покарань), ці та інші методи застосовувалися ним на практиці під час дослідження теми.

Положення і висновки роботи ґрунтуються на всебічному аналізі фактичного стану сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ, його організаційно-правових основ, реальних статистичних даних і результатів діяльності ОВС. Адекватність отриманих результатів реальній практиці управління в ОВС забезпечувалася за допомогою спеціальних перевірок, коректного вибору досліджуваних вибірок, репрезентативності обсягів дослідження та науково-обґрунтованого застосування методів інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ та його організаційно-правових основ. Це дало автору змогу висунути і обґрунтувати низку положень, нових у концептуальному плані та важливих для юридичної науки і практики управління в ОВС.

У результаті дисертаційного дослідження обґрунтовані такі наукові положення та висновки, *отримані здобувачем особисто*:

1. *Проведено аналіз генезису проблеми* сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ у правовій теорії та правозастосуванні.
2. *Вперше здійснено підхід до розробки теорії* сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ як до наукової теорії у системі юридичних наук управлінсько-адміністративного циклу.
3. *Вперше запропоновано і розроблено структуру теорії* сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ.
4. *Удосконалено організаційно-правові засади* сучасної системи інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ і запропоновано перспективи їх подальшого розвитку.
5. *Проведено класифікацію за головними методологічними рівнями* усіх методів, що застосовуються в управлінні в органах внутрішніх справ, і визначено їх функції та значення.

6. *Доведено необхідність комплексного застосування різних класів методів в управлінні в органах внутрішніх справ і розроблено правові механізми такого застосування.*

7. *Подальшого розвитку набули організаційно-правові засади використання окремих класів і видів методів та норми і порядок їх комплексного та системного застосування в управлінні в органах внутрішніх справ.*

8. *Удосконалено за допомогою комп'ютерної техніки використання в управлінні в ОВС математичних методів та правові засади їх застосування як основних і допоміжних під час застосування всіх інших методів.*

9. *Удосконалено прикладні можливості та організаційно-правові основи застосування різних класів і видів математичних методів в управлінні в ОВС як провідних і таких, що забезпечують якісну роботу усіх інших методів.*

10. *Уведено застосування методів непараметричної математичної статистики та обґрунтовано правове регулювання такого застосування в управлінні в органах внутрішніх справ.*

11. *Удосконалено теоретичні та організаційно-правові основи застосування в управлінні в органах внутрішніх справ різних видів математичного моделювання.*

12. *Подальший розвиток в управлінні в ОВС отримало за допомогою програмно-математичного забезпечення на базі комп'ютерної техніки організаційно-правове регулювання застосування соціологічних, соціально-психологічних, правових, економічних та інших методів.*

13. *Удосконалено в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС визначення головних критеріїв ефективності управління в органах внутрішніх справ та їх діяльності.*

14. *Вперше за допомогою сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС на основі комплексної статистичної обробки, аналізу і моделювання фактичних показників діяльності ОВС, стану злочинності, соціальної, судової, кримінальної та кримінально-виконавчої статистики встановлено і вірогідно доведено конкретні шляхи і способи вирішення в управлінні в ОВС (а паралельно – і в деяких інших видах державного управління) низки кримінально-правових і кримінологічних проблем боротьби зі злочинністю (зокрема зі злочинністю неповнолітніх, рецидивною злочинністю, злочинністю осіб, що відбувають різні види покарання та конкретно різні строки позбавлення волі, тощо).*

15. *Подальший розвиток за допомогою сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС отримали різні види разового і поточного контролю за виконанням управлінських рішень та їх ефективністю.*

16. *Вперше запропоновано систему сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС, здатну не тільки ефективно сприяти оперативному та якісному виробленню*

управлінських рішень і системному контролю за їх виконанням, але й здійснювати за потреби всебічну та комплексну експертизу і вдосконалення як окремих управлінських рішень, так і (у певних межах) управління в цілому.

Практичне значення одержаних результатів полягає в наступному:

1) у *нормотворчості* – в наданні пропозицій щодо вдосконалення власних організаційно-правових основ сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС, а також пропозицій, отриманих у результаті його функціонування щодо вдосконалення норм адміністративного, кримінального, кримінально-виконавчого та інших галузей законодавства і відомчих нормативно-правових актів МВС України;

2) у *правозастосуванні* – в наданні пропозицій щодо вдосконалення практичного застосування власних організаційно-правових основ сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС, а також пропозицій щодо вдосконалення практики застосування норм різних галузей законодавства та реалізації відомчих нормативно-правових актів і конкретних рішень в управлінні в ОВС;

3) у *навчальному процесі* – в розробці та впровадженні в навчальний процес п'яти навчальних посібників, у тому числі через Міністерство освіти і науки України для юридичних вищих закладів освіти авторського навчального посібника “Злочинність і система кримінальних покарань”;

4) для *подальшого розвитку юридичної науки і практики*, зокрема теорії і методології управління в ОВС та теорії і практики інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС, – у підготовці й опублікуванні двох авторських монографій, у тому числі монографії “Новітня методологія в управлінні в органах внутрішніх справ”.

Апробація результатів дисертації. Результати досліджень доповідались більш ніж на двадцяти науково-теоретичних і науково-практичних конференціях і семінарах, зокрема: на міжнародному семінарі (мовою оригіналу) “Компьютерные технологии и их практическое использование в праве и правоохранительной деятельности”, 22-24.11.1990 (М.: Юрид. ф-т. Моск. гос. ун-та, 1990); міжнародній конференції (мовою оригіналу) “Теория и практика перестройки хозяйственного механизма”, 18-20.04.1990 (К.: КИНХ, 1990); міжнародній міжвузівській конференції (мовою оригіналу) “Проблемы осуществления правовой реформы”, 20-22.03.1990 (Тюмень: Тюм. гос. ун-т., 1990); міжнародній конференції (мовою оригіналу) “Актуальные проблемы правового регулирования общественных отношений в условиях перехода к рыночной экономике”, 20-22.11.1991 (Барнаул: Алтайский гос. ун-т, 1991); республіканській науково-методичній конференції “Законодавство України - основа правового виховання студентської та учнівської молоді”, 22-24.05.1992 (К.: НІКВО, 1992); науково-теоретичній конференції “Проблеми боротьби зі злочинністю в Україні”, 20-22.11.1992 (К.: Інститут держави і

права АН України, 1992); міжнародній конференції (мовою оригіналу) “Компьютерные программы и их назначение”, 3-5.09.1993 (Донецк: Донецк. територ. центр новых информационных технологий, 1993); міжнародній конференції “Правова система України: теорія і практика”, 22-24.09.1993 (К.: Президія Верховної Ради України - Інститут держави і права АН України - Академія правових наук України, 1993); науково-практичній конференції “Актуальні проблеми сучасної пенітенціарної політики України (1980-1995)”, 25-26.05.1995 (К.: Київ. ін-т внутрішніх справ при Укр. Академії внутрішніх справ України - Головне управління виконання покарань, 1996); міжнародній науково-теоретичній конференції “Проблеми методології сучасного правознавства”, 9-10.10.1996 (К.: Академія правових наук - Інститут держави і права НАН України - Юридич. ф-т Київ. держ. ун-ту - Укр. правнича фундація, 1996); міжнародному науково-практичному семінарі “Проблеми удосконалення кримінального та кримінально-процесуального законодавства України”, 26-27.03.1997 (Харків: Академія правових наук України - Націон. юридич. академія України - Мін-во юстиції України - Генеральна прокуратура України - Мін-во внутрішніх справ України - Служба безпеки України - Хельсінський Комітет - Укр. правнича фундація, 1997); міжнародній конференції (мовою оригіналу) “Европейская конвенция прав человека и судебная реформа в Украине”, 25-26.05.1998 (Донецк: Хельсинский Комитет – Министерство юстиции Украины, 1998); донецьких регіональних науково-практичних конференціях “Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю на сучасному етапі розвитку суспільства”, 20.11.1998; 8.12.1999 (Донецьк: ДІВС МВС України, 1998, 1999); міжрегіональній науково-практичній конференції “Надійне забезпечення законності і правопорядку – основне завдання органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю”, 5.02.2000 (Донецьк: ДІВС МВС України, 2000); міжнародному науково-практичному семінарі “Злочини проти особистої волі людини”, 19-20.09.2000 (Харків: Нац. юрид. академія України ім. Я.Мудрого – Науково-дослід. ін-т вивчення проблем злочинності АпрН України - Центр вивчення організов. злочинності, 2000); міжнародній науково-практичній конференції “Виховне, соціальне та психологічне забезпечення кадрової політики в органах внутрішніх справ: методи та технології”, 22-23.09.2000 (Харків: Ун-т внутр. справ – Кримінологічна асоціація України, 2000); міжнародній науково-теоретичній конференції “Юридична наука на перехресті століть”, 11-12.02.2001 (Харків: Нац. юрид. академія України ім. Я.Мудрого – Науково-дослід. ін-т вивчення проблем злочинності АпрН України - Центр вивчення організов. злочинності, 2001); донецькій регіональній науково-практичній конференції “Особливості кримінально-правових проблем боротьби із злочинністю у Донецькому регіоні”, 16.02.2001 (Донецьк: ДІВС МВС України, 2001); міжнародній науковій конференції “Проблеми права на зламі тисячоліть”, 13-14.02.2001 (Дніпропетровськ: Дніпропетровськ. нац. ун-т, 2001); міжнародному науково-практичному семінарі “Відповідальність посадових осіб за корупційну діяльність”, 11-12.05.2001

(Харків: Нац. юрид. академія України ім. Я.Мудрого – Ін-т вивчення проблем злочинності АПрН України –Транснаціональний Центр вивчення організов. злочинності та корупції - Американський ун-т (м.Вашингтон) – Центр вивчення організов. злочинності, 2001); міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій пам'яті засновника юрид. ф-ту Запорізького держ. ун-ту проф. К.Г.Федорова, 2-4.07.2001 (Запоріжжя: Запорізьк. держ. ун-т, 2001), всеукраїнській науково-практичній конференції “Теорія і практика управління у трансформаційний період”, 4-6.10.2001 (Донецьк: Національна академія наук України – Інститут економіки промисловості, 2001) та деяких інших.

Публікації. Основні положення дисертації знайшли відображення у більш ніж 60 наукових публікаціях автора в Україні та за її межами, в тому числі: у 2 монографіях, 5 навчальних посібниках, 9 брошурах та 52 наукових статтях, серед яких – монографія “Новітня методологія в управлінні в органах внутрішніх справ” (2001), яка враховує останні вимоги ВАК України, навчальний посібник “Злочинність і система кримінальних покарань” (1997), рекомендований Міністерством освіти і науки України вищим юридичним закладам освіти для впровадження в навчальний процес, і 27 статей, які опубліковані у фахових юридичних виданнях України.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, посилань і списку використаних джерел (441 джерело). Повний обсяг дисертації – 433 сторінки, обсяг основного тексту дисертації – 351 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкриваються сутність проблеми, її стан, підстави для розробки теми дослідження та її актуальність. Визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, наукова новизна і практичне значення його результатів та їх апробація.

Розділ перший “Сутність та організаційно-правові основи інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ ” присвячений визначенню концептуальних положень сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС.

У підрозділі 1.1 **“Сутність управління в ОВС та його головна мета як відповідно відправна база та кінцева мета сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС”** автор на основі аналізу поглядів інших авторів формулює сутність управління в ОВС та його головну мету й осмислює їх як відповідно відправну (вихідну) базу та кінцеву мету сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС. При цьому управління в органах внутрішніх справ розглядається як різновид державного управління, який забезпечує взаємодію систем, підрозділів і служб органів внутрішніх справ як єдиного цілого з метою виконання поставлених перед ними завдань у сфері внутрішніх справ держави, а однією з

головних цілей управління у сфері внутрішніх справ є забезпечення правопорядку та законності у державі, охорона прав, свобод і законних інтересів громадян, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності (В.Б.Авер'янов, О.Ф.Андрійко, О.М.Бандурка, О.К.Безсмертний, Ю.П.Битяк, І.П.Голосніченко, Е.О.Дідоренко, Є.В.Додін, С.Д.Дубенко, Н.І.Золотарьова, Р.А.Калюжний, І.Г.Кириченко, Л.Є.Кисіль, С.П.Кисіль, С.В.Ківалов, Л.В.Коваль, В.В.Копейчиков, Л.Т.Кривенко, О.Д.Крупчан, Є.Б.Кубко, Є.В.Курінний, В.П.Нагребельний, Н.Р.Нижник, А.В.Омельченко, В.Ф.Опришко, М.П.Орзих, Л.І.Остапенко, О.І.Остапенко, С.Л.Остапець, М.Г.Павліченко, З.А.Павлович, І.М.Пахомов, В.П.Петков, Б.А.Пережняк, В.М.Плішкін, Г.Й.Пузанова, О.П.Рябченко, В.І.Семчик, В.С.Стефанюк, В.М.Стретович, В.Д.Сущенко, М.М.Тищенко, В.В.Цветков, В.К.Шкарупа).

Головна мета управління в органах внутрішніх справ конкретизує і доповнює головну мету управління у сфері внутрішніх справ. Розгалужуючись відповідно до основних видів і структурних елементів органів внутрішніх справ, вона утворює так зване “дерево цілей”. Це “дерево”, націлюючи різні структурні елементи органів внутрішніх справ на досягнення головної мети управління в ОВС, передбачає і специфічні шляхи, засоби, способи та можливості її досягнення у кожному з них окремо. Існування “дерева цілей” обумовлюється існуванням чіткої структурної ієрархії і організаційно-правової структури органів внутрішніх справ. Разом з тим ефективність управління в ОВС залежить не тільки від правильності визначення головної мети управління, професійності деталізації цієї мети за рівнями і видами, але й, передусім, від конкретних дій, які здійснюють структурні елементи органів і служб внутрішніх справ для їх досягнення. Саме ці дії визначають успіх чи поразку всієї управлінської діяльності. Успішним діям щодо виконання службових завдань і досягнення поставлених цілей управління в органах внутрішніх справ значною мірою сприяє функціонування системи інформаційно-методичного забезпечення управління, яка здійснює інформаційно-методичну підтримку діяльності органів внутрішніх справ у розкритті, розслідуванні та попередженні злочинів, а також у процесі встановлення та розшуку злочинців, надає багатоцільову статистичну, аналітичну та довідкову інформацію, озброюючи керівників усіх рівнів і ланок, а також рядових працівників органів внутрішніх справ необхідною інформацією та знаннями, перевіряючи, аналізуючи і підсумовуючи отримані ними відомості, статистичні дані та результати тощо (О.М.Бандурка, О.П.Белоусов, К.І.Беляков, М.С.Вертузаєв, В.П.Горшков, Р.А.Калюжний, В.С.Кузьмичов, Ю.Ф.Лазарев, П.П.Михайленко, Б.І.Мороз, М.М.Наумов, П.І.Орлов, Л.І.Остапенко, В.П.Петков, Н.С.Полевой, Ю.В.Попов, О.П.Рябченко, В.В.Свиридов, В.Д.Сущенко, М.М.Тищенко, Г.А.Туманов, В.В.Цветков, В.К.Шкарупа, Г.В.Щокін). Сучасна система інформаційно-виходячи з його сутності, націлена на досягнення головної мети управління й успішне виконання службових завдань усіма структурними елементами, підрозділами і службами органів внутрішніх справ, що є запорукою успіху та надійною гарантією забезпечення

на практиці високої результативності управління в органах внутрішніх справ і їх службової діяльності.

Підрозділ 1.2. “Сутність та розвиток сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС” розкриває сутність сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС та аналізує його еволюційний розвиток, з одного боку, в правозастосуванні та практичній управлінській діяльності в ОВС, і, з іншого боку, в правовій теорії та юридичній літературі. На відміну від добре відомого і широко розповсюдженого в правовій теорії та юридичній літературі поняття “інформаційне забезпечення управління в ОВС” використовуване автором поняття “інформаційно-методичне забезпечення управління в ОВС” акцентує увагу саме на методичному аспекті інформаційного забезпечення, який є на сьогодні ще недостатньо розробленим. У працях з цього питання О.М.Бандурки (2001), І.В.Арістової (2000), П.І.Орлова (2000), О.П.Белоусова (1995), М.М.Наумова (1995), К.І.Белякова (1993), М.С.Вертузаєва (1993), Б.І.Мороза (1992), В.В.Свиридова (1992), Р.А.Калюжного (1990), Г.І.Калича (1990), Ю.М.Канигіна (1990) та інших авторів підкреслюється, що інформаційне забезпечення управління в ОВС та їх діяльність, як правило, на практиці базується на застосуванні не тільки так званої “елементарної” чи первісної інформації, але й на застосуванні у певному розумінні за допомогою спеціальних методів переробленої інформації. Така (у ряді випадків лише умовна) переробка первісної інформації може здійснюватися вже під час її пошуку, вибору, збору, транспортування, зберігання, передачі або видачі, експлуатації, захисту тощо. До методів переробки інформації при цьому більшість авторів традиційно відносить процесуальні, криміналістичні, кібернетичні, фізичні та деякі технічні методи, а також методи інформатики, тобто достатньо специфічні методи тільки вкрай вузького кола. Можливості й організаційно-правові основи застосування в інформаційному забезпеченні управління в ОВС інших класів та видів методів нині досліджені явно недостатньо, що значно зменшує ефективність використання отриманої інформації в управлінні в ОВС і потенційні можливості підвищення практичної результативності управлінських процесів і рішень в органах внутрішніх справ. Аналізуючи розвиток проблеми, автор у цьому підрозділі поступово підводить до необхідності переходу від традиційного (переважно суто інформаційного) до комбінованого інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС, розкриваючи його сутність, сучасний стан і перспективи розвитку та підкреслюючи, що поділ на інформаційне та інформаційно-методичне забезпечення управління в ОВС, враховуючи їх органічну єдність і взаємодію, значною мірою є штучним і умовним, таким, що призначений привернути увагу до методичного аспекту інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС.

Вказується, що сучасне інформаційно-методичне забезпечення управління в ОВС передбачає не тільки своєчасне і якісне забезпечення управління в ОВС необхідною і достатньою

інформацією, яка б відповідала встановленим нормативно-правовим та іншим вимогам, але й озброєння персоналу ОВС науково-обґрунтованими методами її пошуку, збору, обробки, зберігання, видачі, передачі, транспортування, а також багаторівневого аналізу і багатоцільової експлуатації та використання, які б забезпечували високу результативність управління в ОВС на всіх його рівнях і в усіх ланках у досягненні поставлених цілей та успішному виконанні службових завдань. А це сьогодні вже неможливо без залучення і комплексного застосування в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС різних класів та видів методів на базі досягнень науки і практики за допомогою електронно-обчислювальної, комп'ютерної та іншої техніки, сучасних засобів переробки інформації, спеціальних комп'ютерних програм та інформаційних технологій.

У підрозділі 1.3. **“Організаційно-правові основи сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС”** аналізуються організаційно-правові основи функціонування сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС та їх відповідність сучасним вимогам, стану і рівню розвитку інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС, а також суспільним відносинам, що склалися між суб'єктами і об'єктами управління в ОВС на сучасному етапі їх розвитку. Доводиться необхідність реформування цих основ та вказуються основні шляхи і способи такого реформування.

Аналізуючи сучасний стан організаційно-правових основ інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС МВС України, автор звертає увагу на те, що їх фундамент було закладено ще у 70-х роках та орієнтовано в напрямку інформаційної підтримки оперативно-службової діяльності підрозділів ОВС у боротьбі зі злочинністю, тобто у кримінологічному напрямку. Вирішення цих завдань на той час досягалося загальною централізацією інформаційних обліків. Принципи побудови відображали притаманний для того періоду рівень розвитку науки і практики. Поступово склалася ситуація, коли організаційно-правова і програмно-технічна база загальновідомчих інформаційних підсистем ОВС перестала відповідати вимогам сучасності. Відповідні банки даних оперативно-розшукового і оперативно-довідкового призначення, які були розроблені та впроваджені наприкінці 80-х – початку 90-х років, застаріли і вже не могли виконувати у повному обсязі покладені на них функції. А багаторічний досвід практичної експлуатації банків даних дозволив виявити і визначити низку недоліків, а саме: неузгодженість у створенні та впровадженні інформаційних банків даних; дублювання збору та переробки даних різними галузевими службами і на різних рівнях; численність і недосконалість первинних облікових документів; слабкий інформаційний зв'язок між обліково-реєстраційними, оперативно-розшуковими та довідковими фондами різних служб; недостатню повноту і вірогідність даних; несвоєчасне надходження до споживачів оперативно-службової інформації через недосконалість технології подання відомостей до банків

даних і неналежного використання сучасних засобів комп'ютерної техніки та зв'язку; недосконалість та неврегульованість нормативно-правової бази інформаційних банків даних тощо.

Звідси першочергово постає питання про реорганізацію, вдосконалення та модернізацію матеріально-технічного, нормативно-правового та кадрового забезпечення інформаційно-методичних підрозділів усіх рівнів ієрархічної структури органів МВС, використання сучасних засобів комп'ютерної техніки, новітніх комп'ютерних програм та інформаційних технологій і на цих засадах створення *якісно нової системи сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС*. У підрозділі підкреслюється, що така система та її якісно нові організаційно-правові основи передбачають:

- розробку і впровадження єдиної організаційно-правової політики інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС;
- створення багатоцільових інформаційно-методичних підсистем для допомоги і підтримки управління в ОВС та їх діяльності;
- удосконалення організаційно-кадрового забезпечення інформаційно-методичних підрозділів;
- інтеграцію та систематизацію інформаційних обліків ОВС на всіх рівнях;
- розбудову існуючих інформаційних мереж;
- створення умов для ефективного функціонування інформаційних обліків, забезпечення їхньої повноти, вірогідності, актуальності, комплексності та системності;
- переоснащення інформаційно-методичних підрозділів сучасною потужною комп'ютерною технікою;
- поширення мережі комп'ютерних робочих місць користувачів інформаційно-методичних підсистем;
- подальшу комп'ютеризацію інформаційних обліків;
- впровадження сучасних програм та інформаційних технологій;
- впровадження новітніх методів у сучасне інформаційно-методичне забезпечення управління в ОВС;
- розробку і реалізацію необхідного організаційно-правового забезпечення для успішного здійснення всіх зазначених вище пунктів щодо створення якісно нової системи сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС та її організаційно-правових основ.

У другому розділі **“Теоретична характеристика сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС”** уперше здійснено підхід до розробки теорії сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС як до наукової теорії у системі юридичних наук управлінсько-адміністративного циклу. Зроблено висновок, що в своїй основі вона є теорією матеріального права, зокрема частиною теорії управління в ОВС, однак за

походженням має розгалужені зв'язки з адміністративним, кримінальним і кримінально-виконавчим правом, кримінологією, а також логікою, математикою, соціологією, психологією, педагогікою, економікою тощо; окрім цього, вивчає проблеми, які не входять до предмета жодної із галузевих теорій. Усе це дає підстави розглядати зазначену юридичну теорію разом з тим як міждисциплінарну і міжгалузеву.

У цьому розділі завершено розробку і запропоновано структуру теорії сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС та продовжено розгляд її головних “блоків” теоретичних питань і положень. У структурі теорії сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС, зокрема, виділені такі основні “блоки” теоретичних питань і положень:

1) сутність та головна мета управління в ОВС як відповідно відправна (вихідна) база і кінцева мета інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС;

2) новітня методологія в управлінні в ОВС як фундамент його сучасного інформаційно-методичного забезпечення;

3) класифікація методів за головними методологічними рівнями у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС, їх значення та комплексний і системний підхід до застосування;

4) провідна роль математичних методів як основних і допоміжних під час застосування усіх інших методів на базі комп'ютерної техніки та організаційно-правові основи і головні етапи їх застосування в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС;

5) соціологічні, соціально-психологічні, правові, економічні та інші методи в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС, їх математичне забезпечення та організаційно-правові основи застосування;

6) потенційні можливості та значення сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС у нормотворенні, вдосконаленні чинного законодавства та практики його застосування, а також у підвищенні ефективності управління в органах внутрішніх справ та їх діяльності.

У підрозділі 2.1. “Новітня методологія в управлінні в ОВС як фундамент його сучасного інформаційно-методичного забезпечення” автор послідовно (через розгляд існуючих понять загальної і галузевих правових методологій, у тому числі і методології управління в ОВС) вводить та обґрунтовує поняття новітньої методології в управлінні в органах внутрішніх справ, розглядаючи її, насамперед, як методологію управління в ОВС, що базується на комплексному та системному застосуванні в управлінні в ОВС різних класів методів на основі математичних методів за допомогою комп'ютерної техніки, і водночас як фундамент сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС.

Комплексне і системне застосування на практиці різних класів методів, яке покладене в основу новітньої методології в управлінні в ОВС та його сучасного інформаційно-методичного забезпечення, дозволяє на практиці взаємно доповнити та посилити достоїнства і переваги кожного класу вказаних методів, коли вони взяті всі разом, нейтралізувати чи компенсувати недоліки кожного з них окремо і максимально оптимізувати як увесь процес управління в ОВС, так і конкретні управлінські рішення.

У підрозділі 2.2 “Класифікація методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС” подано класифікацію за головними методологічними рівнями усіх методів, що застосовуються в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС, зокрема виділені наступні три великі групи методів, які у подальшому поділені на класи (для прикладу деякі з них нижче наведені в дужках): філософські (позитивізм, матеріалізм, ідеалізм тощо); загальнонаукові (соціологічні, логічні, математичні тощо), спеціально-наукові (правові: порівняльне правознавство, документальний метод, правовий експеримент тощо і неправові: економічні, психологічні, педагогічні, оперативно-технічні тощо). Визначено функції, головні завдання та значення кожного такого класу методів окремо в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС.

У підрозділі 2.3 “Провідна роль математичних методів та головні етапи їх застосування в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС” удосконалюється за допомогою комп’ютерної техніки і програм провідна роль математичних методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС, які можуть використовуватися та вже використовуються в управлінні в ОВС і як основні, і як допоміжні під час застосування всіх інших класів методів. Доводиться, що провідна роль математичних методів серед усіх інших класів методів на практиці сьогодні обумовлюється, насамперед, тим, що вони дозволяють, *по-перше*, здійснити оптимальне науково-обґрунтоване планування застосування будь-яких інших методів для отримання достатньо обґрунтованих і репрезентативних висновків та результатів; *по-друге*, підвищити швидкість, точність та ефективність збору, обробки, аналізу і використання статистичних даних та інформації; *по-третє*, оперативно з певною точністю здійснити пошук і розробку необхідних управлінських рішень, а також вибір найбільш ефективних форм та шляхів реалізації цих рішень на практиці; *по-четверте*, за необхідності зі заданою точністю здійснити зворотний контроль ефективності прийнятих управлінських рішень чи певних управлінських заходів; *по-п’яте*, підвищити точність та вірогідність отримання висновків за допомогою інших методів; *по-шосте*, порівняти і комплексно проаналізувати усі результати, що були отримані різними методами; *по-сьоме*, з метою вияву прихованих резервів і подальшого підвищення результативності управління здійснити його науково-обґрунтоване

моделювання і прогнозування розвитку досліджуваних об'єктів управління, управлінських явищ і процесів у майбутньому.

Розділ третій “Математичні методи в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС та організаційно-правові основи їх застосування” починається з підрозділу 3.1 **“Організаційно-правові основи застосування математичних методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС”**, в якому показано, що в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в органах внутрішніх справ не існує вузько спеціалізованих нормативно-правових документів, які б передбачали організаційно-правові основи застосування тільки математичних або тільки окремо якихось інших методів. Нормативно-правова база, що регулює застосування математичних та інших методів в інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС, як правило, водночас забезпечує також і інтеграцію та сумісність баз даних, регулює процеси збору, накопичення, переробки і передачі інформації, затверджує правила щодо виконання технологічних процесів роботи з інформаційними банками даних, визначає вимоги до оформлення даних, вказує та персоналізує відповідальність за порушення цих правил тощо. Більшість таких чинних комплексних нормативно-правових актів було розроблено та затверджено ще на початку створення нормативно-правової бази України як суверенної держави, в наш час вони є явно застарілими і такими що, не відповідають ані вимогам, ані реаліям сьогодення, ані вирослому рівню спеціальної підготовки керівних кадрів та особового складу ОВС.

Автором запропоновано здійснити перегляд цих комплексних нормативно-правових актів, їх оновлення, доопрацювання, доповнення і можливу подальшу диференціацію та більш вузьку спеціалізацію з урахуванням:

- *по-перше*, необхідності забезпечення розробки і впровадження нової системи сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС, яка б складалася з багатоцільових інформаційно-методичних підсистем і базувалася б на інтеграції, систематизації і подальшій комп'ютеризації усіх інформаційних обліків та розбудові інформаційних мереж, їх матеріально-технічному переоснащенні та більш чіткому і досконалому правовому регулюванні застосування, а також передбачала б поширення мережі комп'ютерних робочих місць користувачів в ОВС;

- *по-друге*, необхідності забезпечення системного, комплексного та науково-обґрунтованого застосування в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС на усіх його рівнях різних класів і видів методів на основі спеціального програмно-математичного забезпечення на базі сучасної комп'ютерної техніки;

- *по-третє*, рекомендованих сфер використання, а також основних правил та прикладних практичних можливостей і граничних умов застосування різних класів і видів методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС;

- *по-четверте*, вимог часу щодо стану й ефективності сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС, його рівня і результативності та нових завдань, що поставлені сьогодні перед ОВС;

- *по-п'яте*, постійно зростаючого рівня розвитку науки і техніки, професійної, а також спеціальної комп'ютерної і математичної підготовки населення, у тому числі і працівників ОВС; і, врешті-решт,

- *по-шосте*, необхідності чіткого визначення у зв'язку з усім вищевикладеним правил внутрішньовідомчого і міжвідомчого правового регулювання користуванням і застосуванням на практиці можливостей і засобів сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС.

У підрозділі 3.2 “Загальна характеристика методів математичної статистики в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС” дається не тільки загальна характеристика методів прикладної математичної статистики в управлінні в ОВС, але й формулюються головні завдання цих методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в органах внутрішніх справ, а також пропозиції щодо вдосконалення їх прикладних можливостей, які становлять значний не тільки теоретичний, але й практичний інтерес у плані переробки та оновлення організаційно-правових основ і правового регулювання застосування математичних та інших методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС, а також підвищення ефективності процесів управління в ОВС.

Автор не тільки вдосконалює застосування в інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС методів традиційної параметричної математичної статистики, але і вводить застосування методів нетрадиційної непараметричної математичної статистики та правові основи їх використання. Наприклад, автором рекомендований для практичного застосування непараметричний критерій Вілкоксона, який має ряд відомих і безперечних переваг перед класичними параметричними методами математичної статистики, а саме:

- *по-перше*, відрізняється універсальністю, малою трудомісткістю та невибагливістю, добре і з достатнім ступенем точності працює як на великих, так і на малих вибірках значень досліджуваних факторів, у тому числі і в тих випадках, коли закон розподілу значень факторів, що вивчаються (як це часто зустрічається на практиці), невідомий;

- *по-друге*, відносно простий, доступний і зручний навіть у застосуванні ручним способом, що також важливо у випадках використання його особами, які не володіють достатньо великим і

глибоким запасом фундаментальних знань з математики, а необхідні комп'ютерні програми відсутні;

- *по-третє*, добре працює в умовах так званого “дрейфу”, коли спостерігаються наявні зміни значень досліджуваного фактора протягом певного часу.

Для демонстрації роботи і можливостей цього методу автором була сформульована і вирішена типова практична управлінська задача: треба було встановити основні чинники і показники діяльності органів, що виконують покарання у вигляді позбавлення волі, які найбільш значуще впливають на рівень злочинності в місцях позбавлення волі, а значить і на ефективність управління та діяльності цих органів. Задачу було розв'язано методом вибіркового спостережень за допомогою критерію Вілкоксона. Для цього було відібрано (методом випадкового відбору) 20 установ, що виконують покарання у вигляді позбавлення волі, і здійснено спостереження за 500 чинниками і показниками діяльності цих органів протягом 12 років. Із цих 500 чинників і показників було встановлено 92 таких, що здійснили значний вплив на злочинність. Серед них: 18 – з вірогідністю такого висновку, що дорівнювала 85% і більше, у тому числі 9 – з вірогідністю 90% і більше (тобто ймовірність помилки становить тільки 10% і ще менше). Серед чинників, що здійснили значний вплив на злочинність у місцях позбавлення волі, можна назвати, наприклад, кількість випадків пронесення і приховування засудженими колото-ріжучих предметів (ймовірність помилки – тільки 1%); кількість засуджених, що прийшли з повинною (ймовірність помилки – 5%); виконання (у відсотках) плану заробітку в розрахунку на один уже відроблений людино-день (ймовірність помилки – 10%) тощо. Враховуючи обмежені обсяги автореферату, з особливостями розрахунків та отриманими іншими результатами можна ознайомитися в опублікованих працях автора.

У підрозділі 3.3. “Теоретичні засади математичного моделювання та його застосування в аналізі та контролі ефективності управління в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС” не тільки розглянуті теоретичні основи математичного моделювання та його застосування в аналізі і контролі ефективності управління в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС, але й логічно продовжена розробка конкретних норм щодо застосування математичних методів в управлінні в ОВС і пропозицій з удосконалення нормативно-правової бази інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС. Удосконалення теоретичних засад і практики застосування в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в органах внутрішніх справ різних видів математичного моделювання (математичного моделювання на базі пасивного і активного експерименту, кібернетико-математичного і фізико-математичного моделювання тощо) дозволило автору на прикладах побудови конкретних математичних моделей наочно продемонструвати

значні потенційні можливості математичного моделювання в управлінні в ОВС і його сучасному інформаційно-методичному забезпеченні.

Так, наприклад, на основі статистичного аналізу і моделювання впливу на злочинність показників діяльності ОВС, реальних даних соціальної, кримінальної та інших видів статистики в цілому по Україні, а також у розрізі кожної з її областей, Республіки Крим та міста Києва за 12 років була досліджена злочинність неповнолітніх (у розрахунку на 100 тисяч мешканців) в залежності від більш ніж 700 різних правових, соціальних, демографічних, економічних та інших чинників, у тому числі і показників управління в ОВС та їх профілактичної діяльності, і отримана проста лінійна математична модель, яка разом з тим досить добре описувала реальний процес впливу на рівень злочинності неповнолітніх досліджуваних чинників (значення відносної помилки апроксимації становить лише 8,42%, у той час як при моделюванні соціально-правових явищ і процесів загальноприйнято припускати відносну помилку апроксимації до 15% у зв'язку з їх особливою складністю та непередбаченістю порівняно з моделюванням фізичних явищ чи процесів, хімічних реакцій, роботи технічних пристроїв тощо). Враховуючи обмежені обсяги автореферату, зазначимо лише, що максимальний криміногенний вплив на злочинність неповнолітніх, що призводить до її зростання, здійснює нестабільність сім'ї, зокрема кількість розлучень у розрахунку на 100 тисяч мешканців. За даними математичної моделі значно менший (приблизно у 16 разів) і теж криміногенний вплив на злочинність неповнолітніх виявляє такий показник, як відсоток школярів, які навчаються в школі не в першу, а в другу і третю зміни, і ще більш слабкий (приблизно у 18 разів менший), але нарешті вже антикриміногенний вплив, тобто такий, що сприяє зниженню рівня злочинності неповнолітніх, здійснює такий показник, як темп розвитку (у відсотках) обсягів промисловості та ін. Таким чином, було доведено, що в сучасних умовах якість управління в ОВС та їх профілактична діяльність аніж об'єктивно не в змозі перекрити серйозні недоліки у соціально-економічній сфері, що негативно впливають на злочинність неповнолітніх.

У підрозділі наводиться ще декілька прикладів побудови більш складних математичних моделей впливу управлінських рішень (зокрема, наприклад, щодо вибору і застосування до злочинців за вчинені ними злочини системи кримінальних покарань, окремих видів кримінального покарання чи різних їх обсягів або розмірів) на загальну, повторну і рецидивну злочинність. Побудовані на дійсних статистичних даних і результатах реальної правозастосовної практики в Україні достатньо репрезентативні та точні математичні моделі дозволили отримати не зовсім очікувані з точки зору так званого "традиційного досвіду" дані, які засвідчили про принципові зміни, що відбулися за останні роки у зв'язку з переходом України до ринкової економіки, нової стратегії і тактики державного будівництва, внутрішньої і зовнішньої політики тощо. Зокрема, наприклад, засобами математичного моделювання репрезентативних даних правозастосовної

практики було доведено, що у сучасних умовах ринкової економіки найбільший, причому криміногенний вплив на злочинність, який сприяє її зростанню, чинить кількість випадків застосування до засуджених покарання у вигляді виправних робіт (причому навіть піднесена до квадрата), але, як виходить з подальшого аналізу математичних моделей, цей вплив не є простим і однозначним, тому що містить у собі і виявляє як криміногенні, так і окремі значно більш слабкі антикриміногенні ефекти у застосуванні з іншими видами кримінального покарання. Для порівняння найбільший антикриміногенний, стримуючий і зменшуючий злочинність вплив, який було виявлено математичною моделлю, чинить кількість випадків застосування до засуджених покарань у вигляді позбавлення волі і штрафу, але цей антикриміногенний вплив виявляється за “силою” меншим, аніж криміногенний, розглянутий нами вище, тощо. За допомогою методів математичного моделювання та зіставлення результатів їх застосування з результатами застосування соціологічних та інших методів були досліджені не тільки попереджувальні властивості застосування на практиці системи кримінальних покарань у цілому, але і більш докладно вплив на злочинність застосування окремих видів кримінального покарання, а точніше різних їх розмірів чи обсягів.

Так, наприклад, при більш докладному дослідженні застосування в судовій та кримінально-виконавчій практиці різних строків позбавлення волі було виявлено і доведено виключно антикриміногенний і найбільший за силою вплив на злочинність кількості випадків застосування до засуджених позбавлення волі на строк більше одного року і до трьох років включно. Протилежний виключно криміногенний вплив на злочинність за даними математичних моделей чинить кількість випадків застосування до засуджених позбавлення волі на строк до одного року. У зв'язку з цим зазначимо, що зовсім не випадково, що законодавець “прислухався” до наших побажань та рекомендацій і в новому Кримінальному кодексі України, прийнятому 5 квітня 2001 року, позбавлення волі на строк від 6 місяців до одного року було зовсім виключено, а мінімальний строк позбавлення волі було підвищено до одного року (тобто позбавлення волі було передбачено встановлювати вже на строк від одного року). Мінімальні строки позбавлення волі від одного до шести місяців перешли до нового виду кримінального покарання – арешту, який передбачав вже принципово інші умови їх відбування, які або зовсім виключали, або значно зменшували ефект так званого “криміногенного зараження” засуджених від їх масового взаємного спілкування в місцях позбавлення волі, який на таких малих строках позбавлення волі, як правило, перевищував антикриміногенну дію усіх засобів позитивного виховного впливу на них. Щодо застосування позбавлення волі на інші строки, то вони виявили більш складний характер, а саме: за одних умов – антикриміногенний, а за інших – криміногенний. Докладний аналіз цих та інших математичних моделей та обговорення отриманих результатів можна знайти в опублікованих працях автора. Знаменно, що таким самим чином і за допомогою засобів математичного

модельовання фактичних даних правозастосовної практики автором була доведена і значна запобіжна ефективність такого виду інших заходів кримінально-правового впливу на злочинців, як умовне засудження до позбавлення волі з обов'язковим залученням засудженого до праці, застосування якого на практиці Постановою Верховної Ради України від 16 травня 1992 року було тривалий час не виправдано призупинено, а потім завдяки численним публікаціям і виступам автора та інших учених і практиків відроджено та поновлено у новому Кримінальному кодексі України вже як новий вид кримінального покарання під назвою “обмеження волі”.

Публікації отриманих результатів та їх оприлюднення на численних конференціях і семінарах, у тому числі і під час обговорення нового Кримінального кодексу України, а також відповідні доклади і повідомлення до вищих компетентних органів сприяли, як нами вже зазначалося вище, впровадженню більшості пропозицій автора щодо практики застосування і функціонування системи кримінальних покарань та окремих видів кримінального покарання у новому (чинному) Кримінальному кодексі України. Удосконалення теоретичних засад різних видів математичного моделювання і його практичного застосування в аналізі і контролі ефективності управління в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС склало зміст низки пропозицій, з одного боку, щодо удосконалення власної нормативно-правової бази інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС та правових засад і правового регулювання застосування математичних методів в управлінні в ОВС, і, з іншого боку, щодо удосконалення чинного адміністративного, кримінального і кримінально-виконавчого законодавства та практики їх застосування, а також удосконалення правових основ управління в ОВС та правових основ деяких інших видів державного управління.

Але наскільки б досконалим і розвиненим не було б у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС застосування тільки будь-якого одного класу методів (у тому числі хоча б і провідного класу математичних методів, які з успіхом застосовуються як основні та як допоміжні під час застосування всіх інших методів), і яка б найсучасніша комп'ютерна техніка з найсучаснішим програмним забезпеченням при цьому не використовувалася б реальна практика управління в ОВС, враховуючи його міждисциплінарний та міжгалузевий характер, завжди вимагає і вимагатиме застосування й інших класів методів, а в ідеалі – їх системного та комплексного застосування. Тому наступний розділ роботи цілком логічно присвячений розгляду інших (окрім провідного) класів методів, що використовуються в інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС, та організаційно-правових основ їх застосування.

Розділ четвертий “Соціологічні, соціально-психологічні, правові, економічні та інші методи в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС та організаційно-правові основи їх застосування” репрезентує основні класи методів, що

застосовуються в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС на основі математичного забезпечення на базі сучасної техніки, комп'ютерних програм і технологій. Він починається з підрозділу 4.1 **“Соціологічні методи в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС та організаційно-правові основи їх застосування”**. Подвійна природа і науки, і реальних процесів управління в ОВС та його інформаційно-методичного забезпечення, що базується, з одного боку, на системному науково-обґрунтованому аналізі дійсності, а, з іншого боку, залежить (особливо під час оцінки практичних результатів) від людської суб'єктивності, розуму та волі, особистих рис та досвіду як самих суб'єктів управління, так і тих, хто потім оцінює отримані результати, зумовлює особливе місце та роль соціологічних і соціально-психологічних методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС.

Соціологічні методи в інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС, як правило, “перевіряють” результати, отримані за допомогою будь-яких методів шляхом їх порівняння з прийнятими в суспільстві загальнолюдськими цінностями, установками і позиціями та визначення їх так званої “моральної ціни”. Застосування соціологічних методів може передбачатися також і з метою вивчення морально-психологічного клімату в колективі, вияву малих груп чи можливих конфліктних ситуацій та пошуку шляхів їх ліквідації, встановлення ефективності та практичної результативності тих чи інших управлінських рішень і підтримки їх колективом чи певними групами людей та ін. Оскільки соціологічні методи в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС відіграють здебільшого тільки допоміжну роль, то окремих від інших методів організаційно-правових основ, які б регулювали їх застосування, вони не мають і на сьогодні поки що і не потребують. Але з подальшою демократизацією суспільства та переглядом критеріїв оцінки діяльності ОВС в бік їх соціалізації значення соціологічних методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС буде зростати, звідси може виникнути й потреба в окремому правовому регулюванні застосування в інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС саме цих методів. Ці методи застосовуються переважно до великих груп людей. Звідси стає зрозумілим зростаюча допоміжна роль математичних методів у їх ефективному застосуванні. Проведення соціологічних досліджень в управлінні в ОВС дозволяє забезпечити безперервну роботу механізму зворотного зв'язку, доповнюючи і конкретизуючи основну статистичну інформацію аналізом реальних суджень, думок і настроїв людей, у тому числі і самих працівників ОВС та інших законослухняних громадян, а також злочинців, які відбувають покарання або вже відбули його, тощо. Так, наприклад, усі отримані нами і наведені вище результати математичного моделювання обов'язково звірялися, зіставлялися і порівнювалися з відповідними результатами експертних

опитування та анкетування, що розширювало можливості їх перевірки, розуміння, тлумачення та ін.

Наступний підрозділ 4.2 “Соціально-психологічні методи в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС та організаційно-правові основи їх застосування” продовжує дослідження і врахування в управлінні в ОВС та його інформаційно-методичному забезпеченні їх подвійної природи, розпочату в попередньому підрозділі. Соціально-психологічні методи в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС – це специфічні методи дослідження об’єктів управління та впливу на них, які ґрунтуються, по-перше, на використанні соціально-психологічних ознак, властивостей і структури об’єктів управління; по-друге, використовують соціальні, психологічні та інші особливості самого механізму управління в ОВС, його закономірностей і наслідків, по-третє, спрямовані на ефективне управління певними індивідами, групами чи колективами в особливих умовах діяльності ОВС задля досягнення поставлених перед ними цілей. Необхідність застосування в управлінні в ОВС цих методів значною мірою обумовлюється тим, що об’єктивні закономірності зміни і розвитку оперативної обстановки чи певних, наприклад, криміногенних явищ і процесів визначають поведінку більшості людей не безпосередньо, а лише після того, як вони переломляться в їхній психіці та свідомості, реалізуються в певних цілях і мотивах конкретних їхніх вчинків, дій чи бездіяльності.

Соціально-психологічні методи управління в ОВС у більшості випадків спрямовані на регулювання відносин між людьми з метою підвищення практичної результативності управління шляхом оптимального підбору та розстановки персоналу органів внутрішніх справ із урахуванням специфіки їх діяльності, наприклад при формуванні спеціальних груп, які будуть працювати в екстермальних умовах, груп захвату тощо. Організаційно-правові основи застосування соціально-психологічних методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС та перспективи їх розвитку і вдосконалення в основному збігаються з такими ж для соціологічних методів та перспективами їх розвитку. Для полегшення практичного використання вказаних методів і обробки їх результатів за допомогою комп’ютерної техніки широко використовуються розроблені прикладними математиками спеціальні комп’ютерні програми чи цілі пакети таких програм. Широко відомі два основних пакети обробки й аналізу первинної соціологічної і соціально-психологічної інформації: SPSS та OCA, що є достатньо ефективними. Програма SPSS є найпоширенішою для аналізу первинної соціологічної і соціально-психологічної інформації на міжнародному ринку соціологічних і соціально-психологічних досліджень. Програма OCA, розроблена київським ученим А.П.Горбачиком, і є основною комп’ютерною програмою аналізу первинної соціологічної інформації, яка використовується практично всіма провідними соціологічними центрами України.

Підрозділ 4.3 “Правові, економічні та інші методи в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС та організаційно-правові основи їх застосування” завершує розгляд основних класів і видів методів та організаційно-правових основ їх застосування, які є в порівнянні з розглянутими в попередніх підрозділах традиційно значно більш розробленими, поширеними і відомими у практиці сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС. До них належить, зокрема, такі класи методів, як правові та економічні методи. У цьому ж підрозділі серед інших, на наш погляд, достатньо перспективних методів для застосування в управлінні в органах внутрішніх справ та його інформаційно-методичному забезпеченні розглядається також низка комбінованих, системних чи комплексних методів.

Увесь процес управління в ОВС і його інформаційно-методичного забезпечення повинні здійснюватися і здійснюються тільки на основі правових норм та тільки суворо в рамках закону, тому правові методи в сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС по праву займають одне з головних місць серед усіх інших методів. Організаційно-правовими основами застосування правових методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС є вся система чинного на сьогодні в цій сфері законодавства і нормативно-правових актів, починаючи з Декларації про державний суверенітет України, Акта проголошення незалежності України, Конституції і Законів України (у тих їх видах і частинах, які регулюють управління в ОВС та їх багатогранну діяльність) і закінчуючи відомчими нормативно-правовими актами МВС України. Висвітлюючи застосування різних видів правових методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в органах внутрішніх справ і враховуючи те, що адміністративна функція ОВС згідно із Законом України “Про міліцію” по праву займає перше місце серед інших (адміністративних, профілактичних, оперативно-розшукових, виконавчих, охоронних тощо) їх функцій, оскільки є найбільш значною і великою за обсягом, у реалізації якої задіяно більшість працівників ОВС, особлива увага автором при цьому була приділена різним видам адміністративних методів. Підкреслено, що всім адміністративним методам (як, втім, і більшості інших правових методів, що застосовуються в управлінні в ОВС) притаманні, передусім, централізація, єдиноначальність, субординація, ієрархічність, імперативність тощо, які за певних умов та відповідного ступеня юридичного оформлення набувають уже значення самостійно діючих методів управління.

Відзначено, що в сучасних умовах розбудови суверенної України та її правової системи стає одним із найактуальніших метод порівняльного законодавства, який базується на порівнянні у просторі і часі законів та інших нормативних документів і практики їх застосування та реалізації. Сьогодні він полягає насамперед у необхідності забезпечення єдності, спадкоємності, послідовності та взаємної відповідності споріднених норм у різних галузях права України, а також

у необхідності орієнтації вузлових питань управління в ОВС і інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС на досягнення світової науки і практики, насамперед правової науки і практики розвинутих країн світу, в першу чергу європейських, на вивчення досягнень правової науки і практики радянської доби з метою збереження набутих знань і досвіду для їх подальшого використання в нових соціально-економічних умовах сучасності, на вивчення і впровадження в практику діяльності ОВС та інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС позитивного досвіду функціонування правоохоронних органів різних країн світу та ін. Для ілюстрації роботи цього методу на основі порівняння споріднених норм адміністративного та кримінального законодавства України та практики їх застосування, а також відповідного експертного опитування автором запропонована низка заходів щодо вдосконалення норм адміністративного законодавства України.

До одного з основних класів методів у сучасній теорії та практиці управління ОВС і сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС по праву віднесені також економічні методи. Ці методи достатньо ефективні щодо реалізації управлінських рішень і програм, які засновані і широко використовують у процесі свого виконання методи колективної та індивідуальної матеріальної мотивації. Засобами мотивації при цьому можуть виступати посадовий оклад, заробітна плата, винагорода, премія тощо. Економічні методи в ОВС – це, з одного боку, способи досягнення цілей управління в ОВС на основі реалізації певних економічних законів і шляхом створення таких економічних умов, які спонукають об'єкти управління, наприклад працівників ОВС чи спецконтингент, діяти саме таким чином, у потрібному напрямку, із заданою якістю чи результативністю й добиватися вирішення поставлених перед ними завдань. З іншого боку, економічні методи в ОВС – це насамперед певний економічний розрахунок, заснований на свідомому використанні всієї системи економічних законів та категорій ринкової економіки, таких, наприклад, як планування, фінансування, господарський розрахунок, економічне стимулювання, економічні санкції тощо. Найбільш універсальними економічними методами широко впровадженими в практику управління в ОВС, є методи економічного стимулювання. Використання в управлінні в ОВС економічних методів дає можливість по-новому подивитися на багато проблем їх функціонування (Бандурка О.М.). Наприклад, економічна оцінка ефективності управлінських рішень, які приймаються і реалізуються в діяльності ОВС, забезпечує глибоко виважений підхід до фінансування різних органів, служб і підрозділів системи МВС та виділення їм відповідних засобів і ресурсів тощо. Все частіше і наполегливіше запроваджуються в управління в ОВС методи економіко-математичного аналізу, контролю і моделювання, змушуючи нас звикати до кількісного мислення й оцінки результатів оперативно-службової діяльності, проблемних питань, успіхів і досягнень, потреб і можливостей із застосуванням кількісно-вартісних показників. Принципи і механізми побудови економіко-математичних

моделей ані чим не відрізняються від таких, що були раніше розглянуті нами у підрозділі 3.3. Організаційно-правові основи застосування економічних методів у сучасному управлінні в ОВС та його інформаційно-методичному забезпеченні досить добре розроблені і в основному збігаються з такими в інших галузях державного управління, а їх специфіка, що обумовлена специфікою діяльності ОВС, передбачена окремими відомчими наказами, інструкціями, положеннями, вказівками тощо МВС України.

Серед інших методів автором виділені як такі, що з успіхом використовуються або можуть використовуватися в управлінні в ОВС, метод ділової гри, метод “мозкової атаки” і методи дослідження операцій. Ці методи за змістом і принципами роботи є комплексними і системними. Особливе місце серед них за актуальністю, перспективністю, значущістю та ефективністю займають методи дослідження операцій. Вони ефективно допомагають управлінцям, керівникам будь-яких рівнів у короткі терміни розв’язувати складні проблеми, вирішувати складні завдання, знаходити і приймати правильні управлінські рішення. Ці методи засновані (для скорочення шляху прийняття практичних управлінських рішень) на методах моделювання, які були розглянуті нами раніше, і застосовують для розв’язання проблем не лише математику та можливості сучасних комп’ютерних програм і технологій, але й знання з різних галузей науки та практики. Як правило, дослідження операцій здійснюється групою фахівців із різних галузей знань і діяльності. За їх допомогою група досить швидко здійснює комплексні дослідження, які за інших умов вимагають накопичення багаторічного досвіду методом спроб і помилок. Організаційно-правові основи застосування цих методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС поки що не розроблені, нормативно не передбачені і застосовуються здебільшого лише за власною ініціативою окремих керівників. Вважаємо, що з подальшим розвитком матеріально-технічної та кадрової бази інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС значення цих методів буде неухильно зростати, а їх застосування поступово стане закономірним, що неминуче і обов’язково викличе в перспективі потребу в чіткому правовому регулюванні.

Висновки. У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ та його організаційно-правових основ, яке відповідає сучасному стану юридичної науки та рівню розвитку практики, зокрема практики управління в ОВС. Ця проблема вирішена таким шляхом:

- *по-перше*, розробки пропозицій щодо модернізації старої і створення нової системи сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС та її організаційно-правових основ;

· *по-друге*, розробки теорії сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС як наукової теорії у системі юридичних наук управлінсько-адміністративного циклу;

· *по-третє*, розвитку прикладних можливостей та організаційно-правових основ застосування різних класів і видів методів у сучасному інформаційно-методичному забезпеченні управління в ОВС;

· *по-четверте*, підвищення точності, оперативності, вірогідності і ефективності застосування різних класів методів в управлінні в ОВС на основі комп'ютерної техніки за допомогою математичних методів та правового регулювання такого застосування;

· *по-п'яте*, розвитку і удосконалення організаційно-правових основ комплексного і системного застосування різних класів методів в управлінні в ОВС;

· *по-шосте*, демонстрації на конкретних прикладах значних потенційних можливостей запропонованої і розробленої автором теорії сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС в удосконаленні законодавства та відомчого нормотворення, розвитку правозастосовної практики і підвищенні практичної результативності управління в ОВС.

Пропозиції щодо вдосконалення законодавства та відомчих нормативно-правових документів МВС України, а також практики їх застосування і реалізації, отримані в результаті дисертаційного дослідження, *доповідалися автором у встановленому порядку* згідно з підлеглистю і статутними відносинами у вищій інстанції Міністерства внутрішніх справ України.

Керівництво МВС України та його Головний штаб з метою вдосконалення управлінської діяльності в ОВС, підвищення її ефективності та розвитку відомчої нормативно-правової бази інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС рекомендували монографію автора "Новітня методологія в управлінні в органах внутрішніх справ" для вивчення в системі службової підготовки і перепідготовки керівного і начальницького складу МВС України.

Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України, розглянувши отримані в результаті дисертаційного дослідження пропозиції автора щодо вдосконалення норм чинного адміністративного законодавства України, які передбачають загальні підстави адміністративної відповідальності й адміністративну відповідальність за конкретні адміністративні правопорушення і сприяють підвищенню практичної результативності управління в органах внутрішніх справ та їх діяльності, визнав за доцільне використати їх в своїй подальшій законотворчій діяльності.

Автор брав участь в обговоренні проекту нового Кримінального кодексу України, його пропозиції щодо вдосконалення системи кримінальних покарань та практики її реалізації у санкціях кримінального закону, зокрема відносно застосування конкретних видів кримінального покарання, отримані за допомогою методів сучасного інформаційно-методичного забезпечення

управління в органах внутрішніх справ, у своїй більшості (окрім, наприклад, пропозицій стосовно смертної кари тощо) *реалізовані в новому кримінальному законодавстві України*.

Державний департамент України з питань виконання покарань визнав за доцільне впровадити результати дисертаційного дослідження автора, зокрема розроблені ним організаційно-правові основи застосування методів сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в ОВС для пошуку шляхів підвищення ефективності управління в органах, що виконують покарання, в практику діяльності органів та установ кримінально-виконавчої системи України і рекомендував їх з цією метою для включення до навчальних планів службової підготовки співробітників цих органів і установ.

Верховний Суд України, розглянувши пропозиції дисертанта щодо організаційно-правових основ застосування математичних методів для контролю ефективності функціонування системи кримінальних покарань і застосування конкретних видів кримінального покарання у вироках судів, рекомендував їх для впровадження в судову та кримінально-виконавчу практику і для використання в системі підготовки суддів та інших працівників судових органів.

Один із авторських навчальних посібників, розроблених на матеріалах дисертації, а саме: “Злочинність і система кримінальних покарань”, отримав грант і став *одним із переможців та призерів Міжнародного конкурсу Сороса “Трансформація гуманітарної освіти в Україні”* і був *рекомендований Міністерством освіти та науки України* юридичним вищим закладам освіти для впровадження в навчальний процес.

Основні положення дисертації відображені в таких опублікованих працях автора:

1. Монографії:

1.1 Новітня методологія в управлінні в органах внутрішніх справ: Монографія. – Донецьк: Донецьк. ін-т внутрішніх справ, 2001. – 396с.

1.2 Логіко-математичні методи в кримінології: Монографія. – Донецьк: Лебідь, 1997. – 252с.

2. Навчальні посібники:

2.1 Злочинність і система кримінальних покарань (соціальні, правові і кримінологічні проблеми та шляхи їх вирішення за допомогою логіко-математичних методів). Навчальний посібник. – К.: Мін-во освіти України – “АртЕк”, 1997. – 208с.

2.2 Покарання як спосіб боротьби зі злочинністю: Навчальний посібник. – Донецьк: ДІВС МВС України, 1996. – 327с. (у співавторстві з Титаренком Ю.Л.).

2.3 Криминология: Учебно-методическое пособие по криминологии и профилактике преступности. – Донецк: ДИВД МВД Украины, 1997. - 346с. (в соавторстве с О.И.Коваленко, Н.В.Ковалем, В.П.Филоновым).

2.4 Основи логіко-математичних методів (що застосовуються в кримінально-правових і кримінологічних дослідженнях злочинності та системи кримінальних покарань): Навчальний посібник. – Донецьк: ДІВС МВС України, 1996. – 128с.

2.5 Организация индивидуальных занятий и методы подготовки курсовых и дипломных работ с использованием компьютерной техники по курсам “Уголовное право” и “Криминология”: Учебное пособие. - Донецк: ДонГУ, 1993. – 135с. (в соавторстве с Л.Б.Игнатовой).

3. Брошури

3.1 Учебно-методические материалы по курсу “Уголовное право (для курсантов и слушателей дневной и заочной форм обучения в вузах МВД Украины). – Донецк: ДИВД МВД Украины, 1999. – 135с.

3.2 Уголовное право (Общая и Особенная части): Учебное пособие по подготовке к экзамену. – Макеевка: МакЭГИ, 1999.- 141с. (в соавторстве с Троянчук И.В.).

3.3 Теоретические проблемы социальной обусловленности системы наказаний в уголовном праве (сравнительно-правовой аспект): Лекция. – Донецк: ДонГУ, 1993. – 195с.

3.4 История системы уголовных наказаний (XVI-XIX вв.): Лекция. – Донецк: ДонГУ, 1993. – 87с.

3.5 Криминология (Учебно-методические рекомендации, практические задания и программированные задачи): Учебное пособие. – Донецк: ДонГУ, 1993. – 136с.

3.6 Сборник программированных задач по курсу “Уголовное право”. - Донецк: ДонГУ, 1993. – 215с.

3.7 Советское уголовное право (Учебно-методические рекомендации, программированные задачи и компьютерная игра). – Донецк: ДонГУ, 1992. – 174с.

3.8 Системы уголовных наказаний зарубежных стран: Лекция. – Донецк: ДонГУ, 1992. – 172с.

3.9 Понятие наказания, его цели и система в советском уголовном праве: Лекция. – Донецк: ДонГУ, 1991. – 127с.

4. Статті у наукових виданнях і збірниках наукових праць

4.1 Інформаційно-методичні проблеми забезпечення ефективної боротьби органів внутрішніх справ зі злочинністю // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 15. – К.: Ін-т держави і права ім.В.М.Корецького НАН України, 2002. – С. 121-129.

4.2 Проблеми правового регулювання сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: Збірник наукових праць. – Вип.1. – Донецьк: Донецьк. держав. ун-т - Донецьк. ін-т внутр. справ МВС України при Донецьк. держав. ун-ті, 2002. – С. 98-110.

4.3 Про методи пошуку шляхів удосконалення адміністративного законодавства України // Вісник університету внутрішніх справ МВС України: Збірник наукових праць. – Вип.16. – Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2001. – С.134-142.

4.4 Новітня методологія в управлінні в ОВС як фундамент його сучасного інформаційно-методичного забезпечення // Вісник Луганського ін-ту внутр. справ МВС України. – 2002. – Вип. №1. – С.106-116.

4.5 Організаційно-правові проблеми інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - №1. – С.79-84.

4.6 Про деякі перспективи розвитку методичного забезпечення управління в митних органах // Митна справа. – 2002. – № 1. – С.8-14.

4.7 Сучасна класифікація методів державного управління // Теорія та практика управління у трансформаційний період: Зб. наук. пр.: В 2-х т. / НАН України. ІЕП. – Донецьк, 2001. - Т.1: Теоретико-методологічні аспекти трансформаційних процесів управління. Форми і методи державного управління. – С.238-242.

4.8 Організаційно-правові проблеми інформаційних технологій та їх методичного забезпечення в управлінні в ОВС // Вісник університету внутрішніх справ МВС України: Збірник наукових праць. – Спецвипуск. – Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2001. – С.186-191.

4.9 Теоретико-методологічні проблеми організації боротьби зі злочинністю в ОВС // Вісник Львівського ін-ту внутр. справ: Збірник наукових праць. – Вип. №1. – Львів: Львівський ін-т внутр.справ при НАВС України, 2001. – С.233-235.

4.10 Про сучасне інформаційно-методичне забезпечення управління в органах внутрішніх справ // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 13. – К.: Ін-т держави і права ім.В.М.Корецького НАН України, 2001. – С.376-386.

4.11 Соціально-психологічні методи в управлінні в органах внутрішніх справ та їх математичне забезпечення // Вісник Луганського ін-ту внутр. справ МВС України. – 2001. – Вип. №4. – С.185-192.

4.12 Сучасне управління в органах внутрішніх справ та його методичне забезпечення // Вісник Запорізького держав. ун-ту (юридичні науки). – 2001. – №4. – С.90-94.

4.13 Сутність і динаміка інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: Збірник наукових праць. – Вип.2. – Донецьк: Донецьк. ін-т внутр. справ МВС України при Донецьк. держав. ун-ті, 2001. – С.103-114.

4.14 Управління в прикордонних і митних органах як різновид державного управління, його об'єкти і суб'єкти // Митна справа. – 2001. – № 6. – С.64-73.

4.15 Головні аспекти управлінської діяльності в органах внутрішніх справ та їх методичне забезпечення // Вісник університету внутрішніх справ МВС України: Збірник наукових праць. – Вип.14. – Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2001. – С.134-140.

4.16 До визначення поняття методології управління в органах внутрішніх справ // Вісник Запорізького юрид. ін-ту МВС України: Збірник наукових праць. – Вип. №4. – Запоріжжя: Запорізький юрид. ін-т МВС України, 2001. – С.106-115.

4.17 Теорія кримінологічного обґрунтування управління кримінально-правовими заходами боротьби зі злочинністю в органах внутрішніх справ // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: Збірник наукових статей. – Вип.1. – Донецьк: Донецьк. ін-т внутр. справ МВС України при Донецьк. держав. ун-ті, 2001. – С.126-133 (у співавторстві з Петковим В.П.).

4.18 Проблеми інформаційного забезпечення управління в органах внутрішніх справ // Вісник Запорізького юрид. ін-ту МВС України: Збірник наукових праць. – Вип. №3. – Запоріжжя: Запорізький юрид. ін-т МВС України, 2001. – С.81-89.

4.19 Теорія вимірювання та інші математичні методи в новітній методології в управлінні в органах внутрішніх справ // Вісник Запорізького держав. ун-ту (юридичні науки). – 2001. – №2. – С.115-119.

4.20 Проблеми новітньої кримінологічної методології управління в ОВС // Вісник Одеського ін-ту внутр. справ: Збірник наукових праць. – Вип. №1. – Одеса: Одеськ. ін-т внутр.справ МВС України, 2001. – С.139-145.

4.21 Новітня методологія управління в ОВС на початку третього тисячоліття // Науковий вісник Дніпропетровського юрид. ін-ту МВС України: Збірник наукових праць. – Вип. №1. – Дніпропетровськ: Дніпропетровськ. юрид. ін-т МВС України, 2001. – С.168-177.

4.22 Математичне моделювання в аналізі й контролі в управлінні в ОВС // Науковий вісник Дніпропетровського юрид. ін-ту МВС України. – Вип. №4. – Дніпропетровськ: Дніпропетровськ. юрид. ін-т МВС України, 2000. – С.116-129.

4.23 Актуальні проблеми новітньої методології управління в ОВС із попередження злочинів // Вісник Одеського ін-ту внутр. справ: Збірник наукових праць. – Вип. №4. – Одеса: Одеськ. ін-т внутр.справ МВС України, 2000. – С.17-21.

4.24 Проблеми вивчення персоналом ОВС новітніх методів управління // Вісник університету внутрішніх справ МВС України: Збірник наукових праць. – Вип.10. – Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2000. – С.67-74.

4.25 Новітня методологія в органах внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю неповнолітніх // Закон і підліток: Збірник наукових праць / За ред. Ю.Л.Титаренка, В.П.Філонова. – Донецьк: Донецьк. ін-т внутр. справ МВС України при Донецьк. держав. ун-ті, 2000. – С.70-74.

4.26 Кримінологічне логіко-математичне моделювання та його прикладні можливості в управлінні в органах внутрішніх справ // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. - Вип.3. – Донецьк: Донецьк. ін-т внутр. справ МВС України при Донецьк. держав. ун-ті, 2000. – С.7-12.

4.27 Логіко-математичні методи кримінологічних досліджень в управлінні в органах внутрішніх справ // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. - Вип.2. – Донецьк: Донецьк. ін-т внутр. справ МВС України при Донецьк. держав. ун-ті, 2000. – С.41-49.

4.28 Актуалізація проблем розробки новітніх методів у методології управління в органах внутрішніх справ як гарантія захисту прав і свобод людини // Науковий вісник Дніпропетровського юрид. ін-ту МВС України: Збірник наукових праць. – Вип. №4. – Дніпропетровськ: Дніпропетровськ. юрид. ін-т МВС України, 1999. – С.167-171.

4.29 Методи математичної статистики та їх використання в управлінні в органах внутрішніх справ// Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: Збірник наукових статей. – Вип.1. – Донецьк: Донецьк. ін-т внутр. справ МВС України при Донецьк. держав. ун-ті, 1999. – С.79-93.

4.30 Актуальні проблеми методичного забезпечення управління персоналом в органах внутрішніх справ // Вісник університету внутрішніх справ МВС України: Збірник наукових праць. – Вип.8. – Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 1999. – С.67-69.

4.31 Злочинність: визначення через гносеологічні корені // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. - Вип.2. – Донецьк: Донецьк. ін-т внутр. справ МВС України при Донецьк. держав. ун-ті, 1998. – С.40-46 (у співавторстві з Фроловим Д.Є.).

4.32 Теоретичні основи застосування логіко-математичних методів кримінологічних досліджень злочинності і системи кримінальних покарань в управлінні в органах внутрішніх справ // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. - Вип.1. – Донецьк: Донецьк. ін-т внутр. справ МВС України при Донецьк. держав. ун-ті, 1998. – С.20-28.

4.33 Проблемы реформирования системы уголовных назаний как способа предупреждения преступности // Тр. Международ. конф. “Европейская конвенция прав человека и судебная реформа в Украине.” – Трускавец - Донецк: Лаборатория прав человека АПрН Украины – Укр.ассоц. “Международ. Амнистия” - Директорат прав человека Совета Европы – Донецк: Группа УАМА “Украина-4”, 1998. – С.51-52.

4.34 Основи кібернетичного підходу до вивчення механізму динаміки злочинності // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. - Вип.1. – Донецьк: Донецьк. ін-т внутр. справ МВС України при Донецьк. держав. ун-ті, 1997. – С.10-16.

4.35 О некоторых аспектах криминологического изучения организованной преступности в сфере экономики и системы хозяйствования // Хозяйственно-правовые средства предотвращения

экономических преступлений: Сб. научн. тр.- Донецк: Изд-во ИЭПИ НАН Украины. -1996. - С.29-32.

4.36 Методологические проблемы системы уголовных наказаний // Праці Міжнарод. конф. “Проблеми методології сучасного правознавства”. – К.: АПрН України – Нац. юрид. академія ім.Я.Мудрого – Ін-т держави і права НАН України ім. В.М.Корецького – Юрид. ф-т Київ. нац. ун-ту ім.Т.Шевченка – Укр. Правнича Фундація, 1996. – С.153-154.

4.37 До загальнотеоретичних засад інституту системи покарань // Право України. – 1995. - №9-10. – С.36-41.

4.38 Компьютерный статистический анализ эффективности системы уголовных наказаний в борьбе с преступностью // Вопросы государства и права Украины: Сб. науч. тр. – Вып.3. - Донецк: Донецк. гос. ун-т, 1993. – С.37-49.

4.39 Проблеми розвитку системи кримінальних покарань // Правова система України: теорія і практика: Зб. наук. пр. – К.: Президія Верховної Ради України – Інститут держави і права АН України – Академія правових наук України – Спілка юристів України, 1993. – С.455-458.

4.40 О внедрении элементов АСУ и компьютерной техники в процесс обучения уголовному праву и криминологии в вузе // Вопросы государства и права Украины: Сб. науч. тр. – Вып.2. - Донецк: Донецк. гос. ун-т, 1993. – С.79-82 (в соавторстве с Левченко В.О., Мигурским О.В.).

4.41 Математико-статистичний метод вибірових спостережень як базовий логіко-математичний метод кримінально-правових і криминологічних досліджень // Вопросы государства и права Украины: Сб. науч. тр. – Вып.1. - Донецк: Донецк. гос. ун-т, 1993. – С.34-68.

4.42 Методические аспекты использования компьютерной техники при обучении уголовному праву и криминологии // Компьютерные программы учебного назначения: Сб. науч. тр. –Донецк. територ. центр новых информационных технологий, 1993. – С.8-12.

4.43 О конституционных основах уголовной политики в области системы наказаний // Актуальные вопросы государства и права в проекте Конституции Украины: Сб. науч. тр. - Донецк: Академия правовых наук Украины – ДонГУ, 1992. – С.16-18.

4.44 О соотношении судебной практики применения системы уголовных наказаний с преступностью // Вопросы государства и права Украины. – Вып.1 - Донецк: ДонГУ, 1992. – С.73-74 (в соавторстве с Рычкой М.А.).

4.45 Закордонний досвід системи кримінальних покарань // Проблеми боротьби зі злочинністю в Україні: Сб. науч. тр. - К.: Інститут держави і права ім.Корецького, 1992. – С.85-87.

4.46 К вопросу об общем предупреждении преступности // Вопросы государства и права Украины: Збірник наук. праць. – Вып.2. - Донецк: Донецк. гос. ун-т, 1992. – С.75-76.

4.47 О подходе к решению проблем повышения результативности системы уголовных наказаний в борьбе с преступностью // Актуальные проблемы правового регулирования общественных отношений в условиях перехода к рыночной экономике: Сб. научн. тр. - Барнаул: Алтайский гос.ун-т, 1991. – С.86-90.

4.48 О перестройке хозяйственного механизма ИТУ и эффективности уголовного наказания // Теория и практика перестройки хозяйственного механизма: Сб. научн. тр. – К.: КИНХ, 1990. – С.36–38.

4.49 Куда идут предприятия ИТУ? // Воспитание и правопорядок. – 1990. - №4. – С.66-68.

4.50 Система наказаний и политика борьбы с преступностью // Проблемы осуществления правовой реформы: Сб. научн. тр. - Тюмень: Тюменский гос. ун-т, 1990. – С.44-52.

4.51 О специальном предупреждении и прогнозировании его объектов в ИТК строгого режима // Профилактическая деятельность органов внутренних дел: Труды Академии МВД СССР / Под ред. Г.А.Туманова, Г.М.Миньковского. – М.: Академия МВД СССР, 1985 (дсп). – С.112-114.

4.52 О подходе к оценке эффективности деятельности исправительно-трудовых учреждений // Уголовная политика советского государства в свете решений XXVI съезда КПСС: Труды Академии МВД СССР / Под ред. Г.А.Туманова, Г.М.Миньковского. – М.: Академия МВД СССР, 1983 (дсп). – С.246-248.

АНОТАЦІЯ

Фролова О.Г. Сучасне інформаційно-методичне забезпечення управління в органах внутрішніх справ. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право. – Національний університет внутрішніх справ України, Харків, 2002.

Дисертація присвячена розробці теорії сучасного інформаційно-методичного забезпечення управління в органах внутрішніх справ, що базується на сутності управління в органах внутрішніх справ, його головній меті, завданнях і організаційно-правових основах та комплексному використанні різних класів методів на основі математичних методів за допомогою комп'ютерної техніки, програм і технологій. Це наукова теорія в системі юридичних наук, яка виявляє на практиці свій комплексний і міждисциплінарно-правовий характер та складні зв'язки з іншими галузями науки. Продемонстровані значні потенційні можливості цієї теорії у забезпеченні ефективного управління в органах внутрішніх справ і правотворенні, які можна отримати в результаті статистичної обробки та аналізу фактичних даних і показників діяльності органів внутрішніх справ та інших правоохоронних органів.

Ключові слова: управління в органах внутрішніх справ; інформаційно-методичне забезпечення; методи; організаційно-правові основи; контроль ефективності управлінських рішень; правотворення.

АННОТАЦИЯ

Фролова Е.Г. Современное информационно-методическое обеспечение управления в органах внутренних дел. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 - теория управления; административное право и процесс; финансовое право. - Национальный университет внутренних дел Украины, Харьков, 2002.

В диссертации впервые совершен подход к разработке теории современного информационно-методического обеспечения управления в органах внутренних дел как к научной теории в системе юридических наук. Сделан вывод о том, что в своей основе эта теория является частью теории управления в органах внутренних дел, однако имеет многочисленные сложные и разветвленные связи с административным, уголовным, уголовно-исполнительным и другими отраслями права, криминологией, а также математикой, социологией, психологией, педагогикой, экономикой и т.д., кроме этого изучает проблемы, которые не входят в предмет ни одной из отраслевых наук или теорий. Все это дает основание рассматривать эту в своей основе юридическую теорию вместе с тем и как междисциплинарную, и межотраслевую.

В структуре теории современного информационно-методического обеспечения управления в органах внутренних дел были выделены и разработаны следующие “блоки” теоретических вопросов: 1)сущность и главная цель управления в ОВД как соответственно отправная (исходная) база и конечная цель информационно-методического обеспечения управления в ОВД; 2)новейшая методология в управлении в ОВД как фундамент его современного информационно-методического обеспечения; 3)классификация методов по основным методологическим уровням в современном информационно-методическом обеспечении управления в органах внутренних дел, их значение и комплексный, системный подход к их использованию; 4)ведущая роль математических методов, которые могут использоваться и уже используются в современном информационно-методическом обеспечении управления в органах внутренних дел и как основные, и как вспомогательные при применении всех других методов на базе компьютерной техники и программ; организационно-правовые основы и основные этапы их применения в современном информационно-методическом обеспечении управления в органах внутренних дел; 5)социологические, социально-психологические, правовые, экономические и

другие методы в современном информационно-методическом обеспечении управления в органах внутренних дел и их математическое обеспечение, а также организационно-правовые основы применения; б) потенциальные возможности и значение современного информационно-методического обеспечения управления в ОВД в нормотворчестве, усовершенствовании действующего законодательства и практики его применения, повышении эффективности управления в ОВД. Показано, что современное информационно-методическое обеспечение управления в органах внутренних дел, опираясь на понятие и сущность управления в органах внутренних дел, его цели, задачи и организационно-правовые основы, на практике проявляет себя не только в своевременном, полном и качественном обеспечении субъектов управления необходимой и достаточной информацией, но и оказывает им помощь в выработке наиболее оптимальных, научно-обоснованных и глубоко взвешенных управленческих решений путем всестороннего, системного и комплексного исследования этой информации разными классами методов с помощью компьютерной техники, программ и технологий.

Продемонстрированы на конкретных примерах значительные потенциальные возможности разработанной теории современного информационно-методического обеспечения управления в органах внутренних дел в обеспечении эффективного управления в органах внутренних дел, а также в правотворчестве. Непосредственное применение этой теории и методов современного информационно-методического обеспечения управления в органах внутренних дел дало возможность для научного обоснования предложений по развитию и совершенствованию не только собственных внутриведомственных организационно-правовых основ современного информационно-методического обеспечения управления в органах внутренних дел, но и административного, уголовного и уголовно-исполнительного законодательства, практики их применения и реализации в деятельности органов внутренних дел и других правоохранительных органов. Дальнейшее развитие с помощью методов современного информационно-методического обеспечения управления в органах внутренних дел получило осуществление различных видов разового и системного, внезапного и текущего контроля за выполнением управленческих решений и их практической результативностью.

Рекомендована новая система информационно-методического обеспечения управления в ОВД и их оперативно-служебной деятельности, которая обеспечивала бы повышение эффективности работы всех органов и служб МВД и повышение практической результативности управления в них за счет реорганизации и усовершенствования нормативно-правового, материально-технического и кадрового обеспечения информационно-методических подразделений всех уровней структуры органов МВД, использования современных средств компьютерной техники и новейших информационных технологий. Основной целью такой новой системы информационно-методического обеспечения управления в ОВД и их

оперативно-служебной деятельности является всесторонняя и комплексная информационно-методическая поддержка управления в ОВД и их деятельности в борьбе с преступностью на основе комплекса нормативно-правовых, организационно-технических, програмно-компьютерных, кадровых и других мер. Основные задачи такой системы: во-первых, обеспечение возможности оперативного получения информации в полном, систематизированном и удобном для пользования виде всеми руководителями и персоналом подразделений ОВД для раскрытия, расследования, предупреждения преступлений и розыска преступников; во-вторых, сбор и обработка оперативной, оперативно-розыскной, оперативно-справочной, статистической и контрольно-инспекционной информации для оценки ситуации и принятия глубоко взвешенных, оптимальных и обоснованных управленческих решений на всех уровнях управления в ОВД; в-третьих, обеспечения эффективного информационно-методического взаимодействия всех отраслевых служб ОВД Украины, других правоохранительных органов и государственных учреждений; в-четвертых, обеспечение надежной защиты информации; в-пятых, подготовка информации для осуществления научно-обоснованных криминологических прогнозов и, в-шестых, осуществление научно-обоснованного криминологического прогнозирования (в соответствии с поставленными управленческими целями, заданными масштабами, глубиной, объемами и сроками прогнозов).

Ключевые слова: управление в органах внутренних дел; информационно-методическое обеспечение; методы; организационно-правовая основа; контроль эффективности управленческих решений; правотворчество.

ANNOTATION

Frolova E. G. The modern informational - methodical providing of management in the institutions of internal affairs. - Manuscript.

Dissertation for Doctor's degree in Jurisprudence (sciences) by speciality 12.00.07 – the theory of management; administrative law (justice) and process; financial law (justice). - National university of internal affairs of Ukraine, Kharkov, 2002.

Dissertation is devoted to the working out of the theory of modern informational - methodical providing of management in the institutions of internal affairs, which is founded on an essence of management in the institutions of internal affairs, of it main purpose, tasks and organizational - legal bases and complex use of various classes of methods on the base of mathematical methods with the help of computer techniques, programs and process engineerings. It's a scientific theory in the system of jurisprudences, which discovers in practice the complex and interdisciplinary - legal character and complex links with other fields of a science. The significant potential possibilities of this theory in a support of effective management in the institutions of internal affairs and law-making are shown which

can be received in an outcome of statistical processing both analysis of the facts and findings of activity of the institutions of internal affairs and other law-enforcement institutions.

Key words: management in the institutions of internal affairs; informational - methodical providing; methods; organizational - legal bases; control of efficiency of management solutions; law-making.